

การศึกษากิจกรรมเพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว
โดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์
ตำบลเขาคราม อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

A Study of Activities for Tourist Route Development
by Creative Community-based Tourism in Khao Kram
District, Krabi Province

สุภัทรา สังข์ทอง¹, กัญญาพัชร พัฒนาโกคินสกุล², วิภาวี คามวุฒิ^{3*}

Sangtong Suphattra, Kanyapat Pattanapokinsakul, Kammawut Wipawee

Received: 9 October 2020, Revised: 15 January 2021, Accepted: 22 January 2021.

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้ศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมเพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ตำบลเขาคราม อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและรวบรวมข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลเขาครามและพัฒนาเครือข่ายเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลเขาคราม จังหวัดกระบี่ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ กำหนดขอบเขตของการศึกษาในพื้นที่ตำบลเขาคราม อำเภอเมืองกระบี่ จังหวัดกระบี่ ซึ่งมีประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จำนวน 25 คน ได้แก่ ผู้นำชุมชน 4 คน ตัวแทนผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนของ

¹ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต MBA (Tourism Management), อาจารย์ สังข์ทอง สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวทางทะเล คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

² MBA (Tourism and Hospitality Management), อาจารย์ สังข์ทอง สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ (หลักสูตรภาษาอังกฤษ) คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

³ MBA, คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

* Corresponding author: wipawee.k@pkru.ac.th

ตำบลเขาคราม 8 คน ตัวแทนภาครัฐส่วนท้องถิ่น 3 และนักท่องเที่ยวร่วมทดลองเส้นทาง 10 คน โดยใช้การคัดเลือกแบบตามสะดวก (Convenience Selection) และใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาตามทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A) ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพพัฒนาเพื่อบรรจุในเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลเขาคราม ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 11 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมสานตะกร้าไม้ไผ่ 2) กิจกรรมทำพวงกุญแจไม้รูปสัตว์ทะเล 3) กิจกรรมชิมน้ำผึ้งธรรมชาติและชมการเลี้ยงผึ้งโพรง 4) กิจกรรมทำขนมโรตีสีกรอบพื้นถิ่น 5) กิจกรรมพายคายัคชมเขากาโรส 6) กิจกรรมชมพรรณไม้ป่าชายเลนและทำปอมคลองสองน้ำ 7) กิจกรรมชมเขื่อนและป่าพรุ ณ เขื่อนเขาค้อม และ 8) กิจกรรมชมถ้ำธรรมชาติหินงอกหินย้อยและอ่างเก็บน้ำธรรมชาติ ณ วังน้ำเขียว 9) กิจกรรมทำขนมบ้าบิ่นจากข้าวสาลีพันธุ์ท้องถิ่น 10) กิจกรรมทำผ้าบาติก ซึ่งทุกกิจกรรมเน้นให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมอย่างใกล้ชิด 11) กิจกรรมชมบ้านโบราณ จากผลการวิเคราะห์กิจกรรมสามารถสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมใน 3 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านทุ่ง หมู่ที่ 2 หนองจิก หมู่ที่ 3 บ้านโนนหนิง และหมู่ที่ 6 เขาค้อม พัฒนาออกมาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ 1 เส้นทาง ระยะเวลา 2 วัน งานวิจัยฉบับนี้สามารถนำไปใช้ในการต่อยอดพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวใหม่และเพิ่มมูลค่าทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนและส่งเสริมสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จัก ตลอดจนเกิดการกระจายรายได้และสร้างอาชีพใหม่ให้แก่ชุมชนอีกด้วย

คำสำคัญ: กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เส้นทางท่องเที่ยว การท่องเที่ยวโดยชุมชน

Abstract

This research studies potential activities in order to create a tourism route managed by creative community-based tourism in Khao Kram sub-district, Mueang District, Krabi Province. This study aims to survey and compile all data about activities within the beach area. The

determined activities, afterward, might lead to the development of a tourism route in the area under study. The action research was applied to this study. The scope of this research is Khao Kram sub-district, Mueang District, Krabi Province. The data were collected from 25 people using a convenience sampling method, comprising of 4 Khaokram community leaders, 8 representatives from entrepreneur sector in Khao Kram Sub-districts, 3 representatives from local administrative organizations and other 10 tourists who joined the trial trip. The data collection tool was a semi-structured interview. The collected data was analyzed using content analysis according to 5A theory. Results show that the activities in tourist attractions have high potential to be developed and added into a new route of Khao Khram sub-district. Those feasible activities can be divided into 8 main activities 1) bamboo basket weaving 2) wooden sea animal keychain making 3) natural honey tasting and hollow bee keeping 4) local roti dessert making 5) kayaking at Khao Ka Rot 6) exploring plants and mangrove forests at Tha Pom Khlong Song Nam. 7) visiting dams and swamp forests at Khao Khom Dam 8) exploring stalagmite caves and natural reservoirs at Wang Nam Khiao 9) Making coconut macaroon from local rice 10) making batik fabric in which tourists can closely participate in every process and 11) visiting an ancient house. All of activities emphasize tourists' close participation with local community. Based on the results of activity analysis, a network between activities in each village was established. There are 3 villages, namely Village No. 1 Ban Thung Village, Village No. 2 Nong Chik Village, Village No. 3 Ban Nai, and Village No. 6 Khao Khom used as a new route for a 1-day trip for tourists who are interested in community-based tourism. This research report can be used further to develop new tourist routes. These feasible activities can add value to tourist resources in the community. They also can be used to promote local wisdom to both local

and visiting tourists. The activities could also bring about new careers and income distribution to the people residing in the Khaokram community.

Keywords: creative activities, tourism route, community-based tourism

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาการท่องเที่ยวในปัจจุบันจำเป็นต้องคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม โดยเน้นการมีบทบาทของคนในชุมชนมากขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยการพัฒนาดังกล่าวจำเป็นต้องพัฒนามนุษย์พื้นฐานของทรัพยากรคน สถานที่โดดเด่นและภูมิปัญญาของชุมชนที่มีอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ เพื่อให้เกิดอัตลักษณ์ของชุมชน อาทิ ด้านหัตถกรรม วรรณกรรมชุมชน อาหารท้องถิ่น สถาปัตยกรรม ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น เนื่องจากกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนช่วยสร้างความเพลิดเพลินให้นักท่องเที่ยวและยังสามารถทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนท้องถิ่นกับผู้มาเยือนได้อีกด้วย (Thongma 2016) จากสถานการณ์โรคระบาด COVID-19 ที่เกิดการระบาดในปี 2019 จนถึงปัจจุบันส่งผลให้การท่องเที่ยวในประเทศไทยซบเซา เนื่องจากรายได้หลักของประเทศไทยมาจากธุรกิจด้านการท่องเที่ยวและบริการ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวต่างชาติไม่สามารถเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยได้ดังเดิม ส่งผลให้การท่องเที่ยวไทยหยุดชะงัก ซึ่งมีผลกระทบวงกว้างในแหล่งท่องเที่ยวเมืองหลักของประเทศไทย โดยเฉพาะ จังหวัดกระบี่ และจังหวัดภูเก็ต ทำให้นักท่องเที่ยวและสถานประกอบการต่างๆ จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนนโยบายพฤติกรรมและหันมาเน้นการท่องเที่ยวในประเทศมากขึ้น นอกจากนี้รัฐบาลก็ยังมีนโยบายและแคมเปญกระตุ้นให้คนภายในประเทศเกิดการใช้จ่ายใช้สอยในด้านการท่องเที่ยว ยิ่งไปกว่านั้น รัฐบาลได้นโยบายสนับสนุน “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” เพิ่มมากขึ้นอีกด้วย เพื่อเกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างแท้จริงและตระหนักให้คนในชุมชนรักท้องถิ่น ห่วงแทนทรัพยากร และรักษาทรัพยากรอย่างยั่งยืน ดังนั้น การท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงมีในรูปแบบการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งเท่านั้น หากแต่เป็นเครื่องมือในการพัฒนามนุษย์ พัฒนาชุมชน และสร้างระบบการทำงานแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเจ้าของทรัพยากรคือสมาชิกในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เกิดการ

เรียนรู้ และมีผลประโยชน์ร่วมกัน และสามารถสร้างรายได้ เกิดการจ้างงาน มีการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นนำไปสู่เศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็งได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะการอนุรักษ์ และการใช้ทรัพยากรให้สามารถใช้ประโยชน์ได้ในระยะยาว (Kampetch and Jitpakdee, 2017; Jitpakdee and Thapa, 2012; Pimplas Pongsakomrungsilp, 2014)

จังหวัดกระบี่เป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลผลกระทบด้านการท่องเที่ยวที่ได้วางแผนปรับตัวในเรื่องการท่องเที่ยว โดยปกติแล้วนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวมายังจังหวัดกระบี่ส่วนใหญ่มักให้ความสนใจกับแหล่งท่องเที่ยว ประเภทชายหาด เกาะแก่งต่าง ๆ ในทะเลจังหวัดกระบี่ ซึ่งเป็นศักยภาพการท่องเที่ยวทางธรรมชาติหลักของจังหวัด โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่ได้รับความนิยมระดับโลก เช่น เกาะพีพี และเกาะลันตา และหากพิจารณาวิสัยทัศน์ของจังหวัดกระบี่ในปี 2020 “เมืองท่องเที่ยวคุณภาพระดับนานาชาติ เกษตรอุตสาหกรรมยั่งยืน สังคมน่าอยู่ มีการปรับตัวเท่าทันต่อบริบทการเปลี่ยนแปลง” ที่ได้มุ่งเน้นยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นการท่องเที่ยวสีเขียว (Green Tourism) ในภาพรวมของจังหวัด ซึ่งพบว่าพื้นที่ตำบลเขาครามมีศักยภาพทั้งด้านต้นทุนทางทรัพยากร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวหลักที่เป็นที่รู้จักกันในนามผาปิศาจเขากาโรส และท่าปอมคลองสองน้ำ และต้นทุนทางปัญญาจากคนท้องถิ่น เช่น วัฒนธรรม วิถีชีวิต การประกอบอาชีพ อาหาร กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ฯลฯ ที่สามารถสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อรองรับการขยายเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน และก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังเป็นการกระจายรายได้ในตำบลได้เพิ่มมากขึ้นด้วย โดยการนำองค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A) และแนวคิดและทฤษฎีการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการมีส่วนร่วมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเส้นทางและศึกษาศักยภาพ การศึกษาครั้งนี้ได้ประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) เพื่อให้คณะนักวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการการท่องเที่ยวได้ร่วมกันสร้างสรรค์กิจกรรมและเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ในชุมชนขึ้นเพื่อกระจายกลุ่มนักท่องเที่ยวจากในพื้นที่หลักและรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในภาพรวมของตำบล ดังนั้น การศึกษากิจกรรมเพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ของตำบลเขาคราม จังหวัดกระบี่ จะสามารถเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนที่มีศักยภาพสูงและนำไปสู่

การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ กระจายรายได้ให้แก่ชุมชนและก่อให้เกิดความยั่งยืนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสร้างเครือข่ายภายในชุมชนให้มีความยั่งยืนและเข้มแข็งมากขึ้นด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

การศึกษาคำครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ ได้แก่

1. เพื่อสำรวจและรวบรวมข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลเขาคราม อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่
2. เพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลเขาคราม อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

การทบทวนวรรณกรรม/ แนวคิด

งานวิจัยฉบับนี้ได้ศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมเพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ตำบลเขาคราม อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ โดยการนำทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับกรอบแนวคิดของงานวิจัย ดังนี้

แนวคิดและทฤษฎีองค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A)

พยอม ธรรมบุตร (2549) ได้แบ่งองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเป็น 5 ประเภท ดังนี้ 1) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ได้แก่ การมีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม เช่น ระบบคมนาคม สนามบิน ตลอดจนบริการด้านอุตสาหกรรมขนส่ง เช่น การขนส่ง ทางอากาศ ทางบก และทางน้ำ ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปถึงจุดหมาย ปลายทาง (Destination) หรือแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) 2) การมีที่พักแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว (Accommodation) ที่ต้องการค้างคืน ได้แก่ ที่พักประเภทต่าง ๆ เช่น โรงแรม รีสอร์ท เกสต์เฮาส์โฮมสเตย์ ที่พักแรมประเภทต่าง ๆ จะมีสิ่งอำนวยความสะดวกในระดับต่าง ๆ กัน ซึ่งจะทำให้มีราคาและบริการในระดับต่างกัน ได้แก่ ภัตตาคาร สระว่ายน้ำ พิเทนสเซ็นเตอร์ ซาวน่า ศูนย์กลางธุรกิจและสิ่งอำนวยความสะดวก 3) แหล่งท่องเที่ยว (Attraction) นับเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญสูงสุดของการเดินทาง เพราะเป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยว

เดินทางมาท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวอาจเป็นแหล่งธรรมชาติที่มีความโดดเด่น เช่น แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เช่น ปราสาทพนมรุ้ง แสดงถึงความรุ่งเรืองของอาณาจักรขอม การท่องเที่ยวชนบทเพื่อสัมผัสวิถีชีวิตชาวบ้าน เรียนรู้ถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนโบราณสถานยุคเก่าแก่ก่อนประวัติศาสตร์ เช่น วัดนันทารามบ้านเชียง เป็นต้น 4) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) และกิจกรรมนันทนาการ (Tourist activities และ Recreational activities) นับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในยุคปัจจุบัน เพราะการท่องเที่ยวมิได้ หมายถึง เพียงแค่การเดินทางไปชมโบราณสถาน อนุสาวรีย์ความงดงามของชาติเท่านั้น แต่เป็นการที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การเดินป่า การล่องแก่งในแม่น้ำ การปั่นจักรยาน การดำน้ำ การตกปลาหมึกในทะเลลึก ตลอดจนการร่วมกิจกรรมกับชุมชนเจ้าบ้าน เช่น การดำน้ำ การเกี่ยวข้าว การร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดจะเป็นประสบการณ์ที่อยู่ในความทรงจำของนักท่องเที่ยวและกิจกรรมดังกล่าวมักก่อให้เกิดการกระจายรายได้ 5) บริการเบ็ดเตล็ดทั้งหมดที่มีให้นักท่องเที่ยว (Ancillary) อาทิเช่น บริการด้านร้านอาหาร โรงพยาบาล ไปรษณีย์ สถานีบริการน้ำมัน ร้านค้า ร้านขายของที่ระลึก ห้องสุขา เป็นต้น สรุปได้ว่า องค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A) คือสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) กิจกรรม (Activities) การเข้าถึง (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ที่พัก (Accommodation) ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจในการนำแนวความคิดมาใช้ในการศึกษากิจกรรมเพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ตำบลเขาคราม อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดกระบวนการทิศทาง และรูปแบบการท่องเที่ยวของตนเอง ซึ่งมีชาวบ้านที่เป็นเจ้าของชุมชนเป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยวนั้น ๆ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาจัดการแหล่งท่องเที่ยวและอนุรักษ์ทั้งธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิตและรูปแบบการดำเนินชีวิต เพื่อสร้างการพัฒนาให้เกิดการยั่งยืนสู่ชนรุ่นหลังและเกิดประโยชน์ สูงสุด (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2551)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2546) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน ว่า “การให้ประชาชนคิดริเริ่มในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน การพิจารณาการตัดสินใจ การร่วมในการปฏิบัติและรับผิดชอบเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น อันมีผลกระทบกับตัวของประชาชน การมีส่วนร่วมเป็นแนวทางที่ทำให้ประชาชนเกิดความมั่นใจ เชื่อมั่นในการพัฒนาชุมชน ทำให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ” องค์การอนามัยโลกมีการนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมที่ว่ารูปแบบที่แท้จริงหรือสมบูรณ์นั้นมี 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน ประชาชนจะต้องวิเคราะห์ที่เป็นปัญหา จัดลำดับสิ่งสำคัญ ตั้งเป้าหมาย การใช้ทรัพยากร กำหนดรูปแบบการติดตามและประเมินผล และการตัดสินใจ 2) การดำเนินกิจกรรม ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดสรรงบประมาณ 3) การใช้ประโยชน์คนในชุมชนต้องสามารถนำเอากิจกรรมใหม่ๆ มาทำให้เกิดประโยชน์ในพื้นที่ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งตนเอง และการควบคุมทางสังคม 4) การได้รับประโยชน์ประชาชนจะต้องมีการแบ่งผลประโยชน์ที่เท่าเทียมกัน ไม่มีการลำเอียง กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

นำชัย ทุนผล (2542) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) นั้น ได้สรุปความหมายว่า “เป็นกระบวนการที่สมาชิกของชุมชนมีการกระทำออกมาในลักษณะของการ ทำงานร่วมกัน ที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม เพื่อเป็นอำนาจในการต่อรองทางการเมืองและ เศรษฐกิจ เพื่อใช้ในการปรับปรุงสภาพของชุมชน หรือเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนใน การระบุปัญหาที่พบและร่วมมือกันให้กิจกรรมนั้นลุล่วง เพื่อประโยชน์ของชุมชน โดยไม่ต้องคอยพึ่งพาความช่วยเหลือจากภาครัฐหรือเอกชน”

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว

สุดชีวัน นันทวัน ณ ออยุธยา (2551) กล่าวถึงการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยชุมชนมีส่วนร่วม คือ การให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยว ทั้งการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและในการประเมินผล และที่สำคัญ คือ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์โดยให้ชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้รับ

ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม และมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพื่อก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน การสร้างจิตสำนึกในการดูแลและปกป้องทรัพยากรท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

ลินธุ์ สโรบล (2546) ได้กล่าวถึงการจัดการโดยชุมชน ไว้ว่ารูปแบบของการจัดการโดย ชุมชนถูกคาดหวังว่าเป็นวิธีการจัดการท่องเที่ยวแบบหนึ่งที่มีศักยภาพ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ และสนับสนุนการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติรวมทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยวในตัวเอง ในขณะที่เดียวกันก็เกิด ประโยชน์แก่เศรษฐกิจชุมชนของคนในท้องถิ่นอีกด้านหนึ่งด้วย นอกจากนี้การเรียกชื่อ การจัดการการท่องเที่ยวยังมีอีกหลายชื่อในลักษณะที่คล้ายกัน ซึ่งสามารถพบได้ บ่อยครั้งคือคำว่า “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” (Community-Based Tourism) หรือ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” (Ecotourism) หรือ “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” (Conservation tourism)

แนวคิดและทฤษฎีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ (Wisudthiluck et. al., 2013) และชินนทร์ อยู่เพชร (Yoopetch, 2016) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นรูปแบบการ ท่องเที่ยวแนวใหม่ มีการริเริ่มในประมาณปี พ.ศ. 2542 โดยมีแรงบันดาลใจมาจาก ความโดดเด่นในด้านวัฒนธรรมของประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่คำนึงถึง ความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมและ เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวและเจ้าบ้านมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดและเรียนรู้วัฒนธรรม อย่างจริงจังผ่านประสบการณ์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ในพื้นที่ท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์นี้ จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความจดจำและประทับใจอย่างลึกซึ้งในพื้นที่ ของการท่องเที่ยว โดยงานวิจัยของ **Wongwanich, W., (1996)** และ **รัชดา จิระธรรม กุล (Jirathamakul, 2016)** พบว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ นอกจาก ควรจะมีการสร้างสรรค์กิจกรรมทางวัฒนธรรมให้แก่นักท่องเที่ยวให้ได้เรียนรู้ด้วยการ สัมผัสและปฏิบัติจริงแล้วนั้น การพัฒนาการจัดวางตำแหน่งฐานการเรียนรู้อย่างเป็น ระบบ การเพิ่มพื้นที่ลานจอดรถให้เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ปรับปรุง ร่องน้ำให้ได้มาตรฐาน สะอาด ถูกสุขอนามัย มีการจัดวางป้ายบอกทางให้อยู่ใน

ตำแหน่งที่สังเกตเห็นง่ายและควรมีพื้นที่ในการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับจำนวนนักท่องเที่ยว เพื่อเตรียมพร้อมที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยว ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งส่งผลต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อีกด้วย

ในปัจจุบัน การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ได้รับความสนใจจากนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้ได้เน้นการศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ และเชื่อมโยงให้เก็นเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ในชุมชน

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ที่กำหนดขอบเขตของการศึกษาในพื้นที่ตำบลเขาคคราม อำเภอเมืองกระบี่ จังหวัดกระบี่ ซึ่งประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้นำชุมชนจำนวน 4 คน ตัวแทนผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนของตำบลเขาคคราม จำนวน 8 คน ตัวแทนภาครัฐส่วนท้องถิ่นจำนวน 3 และนักท่องเที่ยวร่วมทดลองเส้นทางใหม่ จำนวน 10 คน และใช้การคัดเลือกแบบตามสะดวก (Convenience Selection) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview) ที่ได้พัฒนามาจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น องค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A) ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ (Attractions) การเข้าถึง (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ที่พัก (Accommodations) และ กิจกรรม (Activities) และ แนวคิดและทฤษฎีการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการมีส่วนร่วม ซึ่งขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล เริ่มต้นสำรวจข้อมูลชุมชนโดยการลงพื้นที่ประสานไปยังเทศบาลตำบลเขาคคราม เพื่อรวบรวมข้อมูลชุมชนและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว และดำเนินการสัมภาษณ์ระหว่างเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2562 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามระเบียบวิธีวิจัยที่ได้ มาวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์พรรณนา (Content analysis) และจำแนกข้อมูล โดยคำถามที่ใช้ถามถูกแบ่งตาม ทฤษฎี 5 A และแนวคิดและทฤษฎีของการมีส่วนร่วม เป็นพื้นฐาน เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน (plan) การปฏิบัติ (act) การสังเกต (observe) และการสะท้อนผลการปฏิบัติ (reflect)

เพื่อสร้างข้อสรุปแนวคิดในข้อมูลจากประเด็นที่ศึกษาโดยตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ และการสะท้อนให้เห็นว่าข้อมูลหลักฐานหรือผลการวิจัยดังกล่าวต้องอาศัยการตีความหมายของข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้ มีความถูกต้องและตรงประเด็น

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ การศึกษากิจกรรมเพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ตำบลเขาคคราม อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ ” ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์เป็น 4 ตอน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน (plan) การปฏิบัติ (act) การสังเกต (observe) และการสะท้อนผลการปฏิบัติ (reflect) ดังนี้

ผู้วิจัยได้วางแผนการปฏิบัติงานตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อศึกษาศักยภาพของพื้นที่แต่ละหมู่บ้านของตำบลเขาคคราม และวางแผนระยะเวลาการดำเนินงาน การสังเกต และการสะท้อนผลการปฏิบัติโดยการจัด test tour เพื่อทดสอบเส้นทางก่อนเปิดรับนักท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการ จากการลงพื้นที่ปฏิบัติการสำรวจและศึกษาศักยภาพของพื้นที่ที่มีศักยภาพต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลเขาคคราม พบว่า ตำบลเขาคครามประกอบไปด้วย 6 หมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านทุ่ง หมู่ที่ 2 บ้านหนองจิก หมู่ที่ 3 บ้านโหนดหนัง หมู่ที่ 4 บ้านเขาไม้แก้ว หมู่ที่ 5 บ้านเขาขาว และหมู่ 6 บ้านเขาค้อม หมู่บ้านที่มีศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวและความพร้อมด้านทรัพยากรบุคคลในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ มีจำนวน 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านทุ่ง หมู่ที่ 2 บ้านหนองจิก หมู่ที่ 3 บ้านโหนดหนัง และหมู่ 6 บ้านเขาค้อม เนื่องจากมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

หมู่ที่ 1 บ้านทุ่ง มีศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวธรรมชาติ ชื่อ “วังน้ำเขียว” ซึ่งเป็นอ่างเก็บน้ำของหมู่บ้าน และต้นน้ำสำคัญของตำบลเขาคคราม เนื่องจากอยู่ติดริมเขาและมีถ้ำหินปูน เหมาะสำหรับผู้ชื่นชอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถเดินชมทัศนียภาพภายในถ้ำได้ในระยะทางไม่กี่กิโลเมตร ในพื้นที่นี้มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ กลุ่มจักสานไม้ไผ่-สิคราม ซึ่งมีผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่เป็นสิ่งของต่าง ๆ และงานประดิษฐ์จากเศษไม้เหลือใช้ ซึ่งในหมู่ที่ 1 หลังจากการสังเกตและสัมภาษณ์คนในชุมชน

ผู้วิจัยจึงได้ออกแบบกิจกรรมให้มีความน่าสนใจที่เน้นการให้นักท่องเที่ยวและชาวบ้านมีส่วนร่วมจากการลงมือทดลองทำเรียนรู้ไปในระหว่างท่องเที่ยว โดยสามารถแบ่งกิจกรรมออกเป็น 3 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมจักสานจากไม้ไผ่ในรูปแบบ ตะกร้า กระเป๋า ซะลอม เป็นต้น 2) กิจกรรมการลงมือทำงานประดิษฐ์จากเศษไม้เหลือใช้เพื่อเป็นผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก เช่น เรือหัวโพงสัญลักษณ์ของการท่องเที่ยวทางทะเลของพื้นที่อันดามัน ปลากระโทงไม้ตั้งโต๊ะสำหรับโซฟ การระบายสีและประกอบตกแต่งพวงกุญแจปลาไม้ตามรูปแบบที่นักท่องเที่ยวชอบเพื่อเป็นของที่ระลึก เป็นต้น 3) กิจกรรมชมถ้ำธรรมชาติหินงอกหินย้อยและอ่างเก็บน้ำธรรมชาติ ณ วังน้ำเขียว การทำกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้เป็นกลไกการส่งเสริมประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวอีก รูปแบบหนึ่ง ที่สามารถสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวและชาวบ้าน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างกลุ่มนักท่องเที่ยวเองและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี กล่าวคือชุมชนเจ้าบ้านได้รับข้อเสนอแนะการทำผลิตภัณฑ์จากนักท่องเที่ยว ตลอดจนเรียนรู้พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ภูมิปัญญาการประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ของชุมชนท้องถิ่นตั้งแต่จุดเริ่มต้นของผลิตภัณฑ์ และซาบซึ้งถึงมูลค่าผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมที่มีความเฉพาะและมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกัน เป็นต้น กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวนี้สามารถสร้างความภาคภูมิใจ และมีส่วนร่วมอย่างมากในการสืบทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้นในพื้นที่

ภาพที่ 1 วังน้ำเขียว

ภาพที่ 2 แหล่งต้นน้ำเขื่อนวังน้ำเขียว

ภาพที่ 3 กิจกรรมจักสานไม้ไผ่

ภาพที่ 4 กิจกรรมงานประดิษฐ์จากเศษไม้

หมู่ที่ 2 บ้านหนองจิก มีศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวธรรมชาติและสถานที่ท่องเที่ยว Unseen Thailand คือ ทำปอมคลองสองน้ำ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมสำหรับการทำกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจ เล่นน้ำ และยังมีเส้นทางเดินชมธรรมชาติของพืชพรรณและพันธุ์สัตว์ที่อาศัยอยู่บริเวณคลองทำปอมซึ่งติดกับป่าโกงกางชายฝั่งทำให้มีจุดเด่นของทรัพยากรธรรมชาติประเภทพืชและสัตว์ที่เติบโตได้ทั้งน้ำจืดและน้ำเค็ม หรือน้ำกร่อย ทั้งนี้คลองทำปอมนับเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงที่หนึ่งที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากของจังหวัดกระบี่ แต่ด้วยศักยภาพของพื้นที่ภายในมีการดูแลและจัดการโดยเทศบาลตำบลเขาคราม ทำให้การมีส่วนร่วมของชุมชนภายในพื้นที่คลองทำปอมมีไม่มากนัก แต่ในขณะเดียวกันพื้นที่รอบนอกของคลองทำปอมซึ่งมีร้านค้าชุมชนที่จำหน่ายขนมพื้นเมือง เช่น ขนมบ้าบิ่นจากข้าวไร้หนุ่มบ้าน น้ำอ้อยจากไร่อ้อยออกแกนีสในชุมชน ผ้าบาติกและผ้ามัดย้อมจากฝีมือของศิลปินพื้นบ้านในชุมชนได้สะท้อนวิถีการดำรงชีวิตเชิงเกษตร และการประกอบอาชีพด้วยพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งแม้หากไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยวชุมชนก็สามารถอยู่อย่างพอเพียงได้ในบริบทของการดำรงชีพในปัจจุบันซึ่งได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ไวรัสโควิด19 โดยสามารถแบ่งกิจกรรมออกเป็น 3 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมชมพรรณไม้ป่าชายเลน

และทำปอมคลองสองน้ำบริเวณคลองท่าปอม 2) กิจกรรมทำขนมบ้ำบิ้นจากข้าวสಾಯพันธุ์ท้องถิ่น 3) กิจกรรมพื้นที่ผ้าบาติก การพัฒนาและดัดศักยภาพของกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ออกมานำเสนอต่อนักท่องเที่ยวแล้วล้วนสามารถสร้างประสบการณ์ที่แปลกใหม่และน่าประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 5 กิจกรรมเดินชมธรรมชาติ คลองท่าปอม

ภาพที่ 6 กิจกรรมทดลองทำขนมบ้ำบิ้นจากข้าวท้องถิ่น

หมู่ที่ 3 บ้านโนนหนั่ง เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงด้านการท่องเที่ยวและทรัพยากรมนุษย์ เนื่องจากมีกลุ่มวิสาหกิจแปรรูปอาหารและขนมไทย กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชน กลุ่มวิสาหกิจผึ้งโพรง กลุ่มธนาคารปู และ กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังมีเส้นทางท่องเที่ยวทางทะเล ป่าชายเลน และเขากาโรส (หุบเขาปีศาจ) โดยสามารถแบ่งกิจกรรมออกเป็น 3 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมท่องเที่ยวทางทะเล พายเรือคายัคชมเขากาโรส 2) กิจกรรมทำโรตีสกรอบพื้นถิ่น 3) กิจกรรมศึกษาการเลี้ยงผึ้งโพรง ซึ่งในหมู่ที่ 3 ผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็งและมีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี เดิมจึงมีเส้นทางท่องเที่ยวเดิมอยู่แล้วจำนวน 2 เส้นทาง ภายในหมู่บ้าน คือ เส้นทางทางบกนำชมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และ เส้นทางทางทะเลนำชมเขากาโรส หลังจากการสังเกตและลงพื้นที่ ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวทั้งทางบกและทางน้ำ

ของหมู่ที่สามเข้าด้วยกันเพื่อเพิ่มทางเลือกให้นักท่องเที่ยว และเพิ่มการมีส่วนร่วมในแต่ ละกิจกรรมระหว่างนักท่องเที่ยวและชาวบ้าน

ภาพที่ 7 เขาภาโรส

ภาพที่ 8 กลุ่มแปรรูปอาหารและขนมไทย

หมู่ที่ 6 บ้านเขาค้อม มีเขื่อนเขาค้อมเส้นทางศึกษาพรรณไม้และป่าพรุ และ กลุ่มวิสาหกิจเลี้ยงผึ้งโพรง ท่ามกลางสวนยางพารา และมีโรงเรียนที่ได้รับการรับรอง จากจังหวัดกระบี่เป็นเจ้าของแรก กิจกรรมการเยี่ยมชมการเลี้ยงผึ้งโพรง ทำให้นักท่องเที่ยว ได้เรียนรู้กระบวนการเลี้ยงผึ้งไปจนกระทั่งถึงกระบวนการผลิตเป็นน้ำผึ้งและผลิตภัณฑ์ จากน้ำผึ้งได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง โดยเฉพาะลักษณะของน้ำผึ้งที่มาจากผึ้งป่าที่ผสมผสาน น้ำหวานจากดอกไม้ในบริเวณป่าชายเลน และป่าบกของบริเวณบ้านเขาค้อม กิจกรรม นี้สามารถพัฒนาได้ตั้งแต่การโพรงไม้สำหรับล่อผึ้งให้เข้ามาทำรัง การทำเสน่ห์ผึ้งหรือ ขี้ผึ้ง ทั้งนี้เนื่องจากการเก็บน้ำผึ้งมีฤดูกาลเป็นตัวกำหนด แต่แหล่งกิจกรรมยังสามารถ รองรับการท่องเที่ยวได้ด้วยการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วม รับประทานอาหาร ถ่ายภาพเช็คอิน และหาซื้อผลิตภัณฑ์จากน้ำผึ้งของกลุ่มได้ ส่วนกิจกรรมที่สองในพื้นที่ คือ การชมทัศนียภาพของการเขื่อนเขาค้อม ซึ่งได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ มีบรรยากาศที่บริสุทธิ์ และโดยแหล่งกิจกรรมเสริมจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรใน บริเวณเดียวกัน ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้พืชพรรณที่หลากหลายในท้องถิ่น นอกจากนี้ระหว่างเส้นทางยังมีจุดชมลักษณะของภูเขาที่มาจากหมู่บ้านเขาค้อม และ ภูมิปัญญาของการสร้างบ้านพื้นเมืองโบราณของภาคใต้ที่หลงเหลือไม่มากนักในปัจจุบัน กิจกรรมต่าง ๆ นี้ เป็นการดึงศักยภาพของพื้นที่เพื่อส่งเสริมให้ตำบลเขาค้อมเป็นแหล่ง ท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายมากขึ้น สามารถแบ่งกิจกรรมได้ 3 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมชมเขื่อนและป่าพรุ ณ เขื่อนเขาค้อม 2) กิจกรรมชิมน้ำผึ้งธรรมชาติและชมการ

เลี้ยงผึ้งโพรง 3) ชมบ้านโบราณ ลักษณะบ้านภาคใต้ ยกพื้นสูง สร้างด้วยไม้ ซึ่งเป็นบ้านเก่าแก่ในชุมชน

ภาพที่ 10 เขื่อนเขาค้อ ภาพที่ 11 กิจกรรมเยี่ยมชมการเลี้ยงผึ้งโพรงเขาค้อ

ภาพที่ 12 เขาค้อ

ภาพที่ 13 บ้านโบราณ

โดยหลังจากการศึกษาตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการในลำดับที่ 1 ถึง 3 แล้วนั้น ผู้วิจัยได้ประชุมร่วมกับผู้นำชุมชนทั้ง 4 หมู่บ้าน เพื่อนำเสนอและอภิปรายในการกำหนดเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวของตำบลเขาค้อ จึงสามารถนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ในรูปแบบ 2 วัน 1 คืน และดำเนินการทดสอบเส้นทางโดยการเชิญผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ทั้งภาครัฐและเอกชน และนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ เข้าร่วมทดสอบเส้นทางในครั้งนี้ เพื่อดำเนินการขั้นตอนสุดท้าย คือ

- 14.00 น. พักร้านอาหารว่าง ณ ลานร้านค้าชุมชน ท่าปอมคลองสองน้ำ
- 14.15 น. กิจกรรมที่ 5 ชมและเรียนรู้ระบบนิเวศที่มีทัศนียภาพบริเวณรอยเชื่อมต่อของน้ำจืดจากเขาหินปูนและน้ำเค็ม ณ ท่าปอมคลองสองน้ำ หมู่ที่ 3 ตำบลเขาคราม
- กิจกรรมที่ 6 เลือกซื้อสินค้าและใช้บริการในชุมชน เช่น การทำขนมบ้าบิ่น การหีบน้ำอ้อยออร์แกนิก การพันต์ผ้าบาติก การพายคายัก เป็นต้น
- 17.00 น. เข้าที่พัก (ท่าปอมรีสอร์ท)
- 18.30 น. กิจกรรมที่ 7 รับประทานอาหารเย็นท้องถิ่น และ เรียนรู้การทำโรตีสกรอบแบบฉบับของกลุ่มวิชาชีพแปรรูปผลิตภัณฑ์ หมู่ที่ 3 บ้านไหนหนั่ง ณ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ท่าปอมคลองสองน้ำ

21.00น. พักผ่อนตามอัธยาศัย

วันที่ 2

- 08.00 น. รับประทานอาหารเช้าท้องถิ่น ณ เชื้อนเขาค้อมหมู่ 6 ชมวิวทิวทัศน์ยามเช้า
- 09.00 น. กิจกรรมที่ 1 ชมบ้านเรือนพื้นถิ่น และจุดชมเขาค้อมสัญลักษณ์ของหมู่บ้าน
- 10.00 น. กิจกรรมที่ 2 ลงเรือเที่ยวชมเส้นทางท่องเที่ยวทางทะเล เขากาโรส บ้านไหนหนั่ง หมู่ 3 (ล่องเรือคายักสู่หุบผาปีศาจ /หน้าต่ามนุชย์โบราณ / ลากูนเลน)
- 12.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน ณ อ่าวมะขาม
- 13.00 น. กิจกรรมที่ 3 เล่นน้ำ ศึกษาฟอสซิล และร่องรอยวิถีชีวิตชุมชน ณ อ่าวมะขาม
- 14.00 น. กิจกรรมที่ 4 ลงเรือชมจุดภาพเขียนชุมชนทรัพย์โบราณ
- 14.30 น. อาหารว่าง
- 15.00 น. กิจกรรมที่ 5 ประเมินศักยภาพเส้นทางท่องเที่ยว “เขาคราม ห้ามพลาด”
- 17.00 น. เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สำรวจและรวบรวมข้อมูลกิจกรรมเพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชนตำบลเขาคราม จังหวัดกระบี่ ซึ่งการศึกษาค้นคว้านี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชนตำบลเขาคราม

ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพพัฒนาเพื่อบรรจุในเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลเขาคราม ประกอบด้วยกิจกรรม 11 กิจกรรมหลัก ได้แก่ 1) กิจกรรมสานตะกร้าไม้ไผ่ 2) กิจกรรมทำพวงกุญแจไม้รูปสัตว์ทะเล 3) กิจกรรมชิมน้ำผึ้งธรรมชาติและชมการเลี้ยงผึ้งโพรง 4) กิจกรรมทำขนมโรตีสอบพื้นถิ่น 5) กิจกรรมพายคายัคชมเขากาโรส 6) กิจกรรมชมพรรณไม้ป่าชายเลนและทำปอมคลองสองน้ำ 7) กิจกรรมชมเขื่อนและป่าพรุ ณ เขื่อนเขาค้อม และ 8) กิจกรรมชมถ้ำธรรมชาติหินงอกหินย้อยและอ่างเก็บน้ำธรรมชาติ ณ วังน้ำเขียว 9) กิจกรรมทำขนมบ่าบิ่นจากข้าวสาลีพันธุ์ท้องถิ่น 10) กิจกรรมทำผ้าบาติก ซึ่งทุกกิจกรรมเน้นให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมอย่างใกล้ชิด 11) กิจกรรมชมบ้านโบราณ ทั้งนี้ ได้ทำการทดสอบเส้นทางและสรุปผลการประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลเขาครามจากนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมการทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนใหม่ ตามทฤษฎี องค์ประกอบการท่องเที่ยว 5A ได้ดังนี้

1. สิ่งดึงดูดใจ (Attraction)

แหล่งท่องเที่ยวในตำบลเขาครามมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย และพื้นที่ป่าไม้ค่อนข้างมากและสมบูรณ์ นักท่องเที่ยวจึงสามารถท่องเที่ยวได้ทั้งเส้นทางท่องเที่ยวบนบกและเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำ อีกทั้งมีแหล่งท่องเที่ยว Unseen ทำปอมคลองสองน้ำ ที่มีชื่อเสียงในระดับประเทศ ยิ่งไปกว่านั้น ชาวบ้านในชุมชนมีอัธยาศัยดีต้อนรับแขกได้อย่างมีเมตตาใจดี มีความรักใคร่กันในชุมชน มีภูมิปัญญาชาวบ้าน วิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่มีเสน่ห์ ผสมผสานระหว่างไทยและมุสลิม ทำให้ชุมชนมีเอกลักษณ์สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ ถ้ามีการโปรโมทและส่งเสริมการตลาดให้กับชุมชนให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น

2. กิจกรรม (Activities)

กิจกรรมน่าสนใจและหลากหลายอย่างมากมีการสาธิตและสอนสานตะกร้าที่เป็นการนำวัตถุดิบท้องถิ่น ใบคึม และ ไม้ไผ่ ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำขึ้นโดยฝีมือคนในท้องถิ่น และมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือทำพวงกุญแจจากไม้เหลือใช้ในท้องถิ่น เพื่อเป็นของที่ระลึก ซึ่งได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวมาก เพราะทุกคนจะได้ของที่ระลึกชิ้นเดียวในโลกกลับบ้าน นอกจากนี้ กิจกรรมชมพืชพรรณไม้ทำปอมคลองสองน้ำเหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจในระบบนิเวศป่าชายเลนและพรรณไม้

กิจกรรมกลุ่มเลี้ยงผึ้งโพรงเขาค้อมนักท่องเที่ยวพึงพอใจและสนุกที่ได้ลองชิมน้ำผึ้งแท้สด ๆ จากรัง และได้ชมการสาธิตหล่อผึ้ง เก็บน้ำผึ้งจริง และได้เลือกซื้อผลิตภัณฑ์น้ำผึ้งแท้ กิจกรรมชมเขื่อนเขาค้อและป่าพู นักท่องเที่ยวได้ถ่ายรูปกับวิวสวยๆ ที่จุดลานแปดเหลี่ยม และสะพาน สัมผัสวิถีธรรมชาติสวยงาม ๆ เปรียบได้กับเขื่อนเขียวหลานขนาดย่อม ๆ กิจกรรมชมบ้านโบราณ กิจกรรมยังไม่ค่อยน่าสนใจ และเป็นพื้นที่ส่วนตัว ถ้าต้องการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวควรเพิ่มความน่าสนใจอีก กิจกรรมกลุ่มแปรรูปอาหารและขนมไทย นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และลงมือทำการทำโรตีสีกรอบและกระหรีปี๊บด้วยตนเองร่วมกับชาวบ้านเพื่อสร้างประสบการณ์ใหม่ให้กับนักท่องเที่ยวทำให้เป็นที่สนใจเป็นอย่างมาก กิจกรรมท่องเที่ยวทางทะเล เขากาโรส เป็นกิจกรรมที่สนุกมาก ๆ ได้พายคายัคเข้าไปชมถ้ำด้านใน ชมป่าโกงกางที่ธรรมชาติและสมบูรณ์สุดๆ เส้นทางพายเรือไม่แคบจนเกินไป มีผู้ให้ข้อมูลตลอดทางดีมาก ๆ

3. การเข้าถึง (Access)

การเข้าถึงแผนที่เส้นทางตาม google map ยังมีปัญหาในบางจุดเนื่องจากยังปักหมุดในเส้นทางหรือจุดที่ผิด ทำให้ต้องแก้ไขเพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงข้อมูลแผนที่ได้ง่ายขึ้น และ แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ควรมีป้ายแสดงข้อมูลแต่ละสถานที่ที่ชัดเจนเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ ยังขาดป้ายบอกทางมายังแหล่งท่องเที่ยวและกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ซึ่งชาวบ้านมีแนวคิดที่จะจัดทำป้ายบอกทางเข้าแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในชุมชนเขาครามในปีหน้า

4. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)

สถานที่ท่องเที่ยวบางจุดกิจกรรมยังขาดแคลนห้องน้ำ เช่น กิจกรรมจักสานไม้ไผ่-สิคราม กิจกรรมกลุ่มเลี้ยงผึ้งโพรงเขาค้อ และกิจกรรมชมป่าพู เขื่อนเขาค้อม เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยังไม่เป็นที่รู้จักและนิยมมาก ทำให้ต้องใช้ห้องน้ำบ้านของชาวบ้านเพื่อแก้ไขปัญหา ซึ่งในอนาคตชุมชนควรมีการจัดสร้างห้องน้ำส่วนกลางในชุมชนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวให้มากขึ้น

5. ที่พัก (Accommodation)

ที่พักในชุมชนเขาครามยังไม่มีควมหลากหลายมากนักทำให้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาท่องเที่ยววันเดียว หรือ เลือกพักที่รีสอร์ทภายในชุมชน โดยการบริหารจัดการห้องพักให้นักท่องเที่ยวยังไม่มีระบบเท่าที่ควร สัญญาณ WIFI อ่อน บริเวณ

โดยรอบคอบข้างมืด และยังขาดที่พักแบบโฮมสเตย์ ซึ่งชาวบ้านมีความสนใจและมีแผนที่จะพัฒนาและจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์ท้องถิ่นเพื่อเพิ่มทางเลือกที่พักให้นักท่องเที่ยว และสร้างโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ใกล้ชิดวิถีชีวิตชุมชนได้มากขึ้นอีกด้วย

จากการศึกษาครั้งนี้ส่งผลให้ชาวบ้านและหน่วยงานรัฐชุมชนมีแนวความคิดการริเริ่มตลาดทำชุมชนริมเขื่อน (บ้านเขาคราม) เพื่อเพิ่มกิจกรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้เพิ่มให้แก่คนในพื้นที่ นอกจากนี้ ยังมีแนวคิดที่จะจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์และทำ Home stay เขาคราม เพิ่มเติมเพื่อเป็นอีกหนึ่งทางเลือกในการพักผ่อนของนักท่องเที่ยวที่ต้องการใกล้ชิดวิถีชุมชนและธรรมชาติ เนื่องจากพื้นที่เขาครามยังมีที่พักให้นักท่องเที่ยวเลือกจำกัด การทำ Homestay ทำให้นักท่องเที่ยวที่ตัดสินใจเข้าพักสามารถทำกิจกรรมหรือมีส่วนร่วมกับชุมชนเพิ่มประสบการณ์การท่องเที่ยวแนวใหม่ให้กับนักท่องเที่ยวได้อีกด้วย นอกเหนือไปจากการท่องเที่ยวทั่วไปในจังหวัดกระบี่ เช่น กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย กิจกรรมการท่องเที่ยวทางทะเล เป็นต้น

ทั้งนี้ การพัฒนากิจกรรมจำเป็นต้องมีการบูรณาการร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการในพื้นที่ หน่วยงานภาครัฐ องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น และประชาชนในพื้นที่ การพัฒนาบุคลากรคนรุ่นใหม่เพื่อรองรับ ตลอดจนการเตรียมพร้อมเพื่อการบริหารจัดการกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นเอกภาพ การกระจายรายได้ที่เป็นธรรม รวมถึงการสร้างข้อตกลงร่วมกันในการพัฒนาการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของทรัพยากรดั้งเดิมให้มีความยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ควรต้องศึกษาเรื่องการสร้างมูลค่าเพิ่มของทรัพยากรการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ในชุมชนบ้านเขาครามรวมถึงรูปแบบการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในชุมชนบ้านเขาคราม อีกทั้ง พัฒนาที่พัก Homestay และริเริ่มทำตลาดชุมชนเขาครามริมเขื่อนเขาค้อมเพื่อสร้างจุดเด่นและกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้มากขึ้น ทุกเพศทุกวัย

References

- Development Plan for Southern Andaman Provincial Cluster 2019 – (2022). [in Thai]. Retrieved July 15, 2020, from <http://www.osmsouth-w.moi.go.th/main/page/28>
- Kampetch, Pronpimon and Jitpakdee Rungrawee., 2017. **Success factors for management by community-based tourism to sustainable.** in Proceeding of The 7th STOU National Research Conference. (p.564-575). November 24, Bangkok: Sukhothai Thammathirat University – Thailand.
- Krabi Province. (2014). *Krabi Vision 2020*. [in Thai]. Retrieved July 15, 2020, from http://www.krabi.go.th/krabi2015/m_file/KrabiVision2020.pdf
- Pongsakornrunsilp, Pimlapas. (2014). **The Management of Sustainable Community-Based Tourism: The Case of Ban Kokekrai, Phang Nga Province.** [in Thai]. Veridian E-Journal, 7 (3), 650-665.
- Ratchada Chiratamakul (2016). **Guidelines for the development of creative community tourist attractions.**Cultural aspect in Ban Han community, Thalang District. Journal of Cultural Trends Siam University Year: 17 Issue: 31 Page Number: 3-17 Year 2016
- Sarobol, Sin. (2003). Community-Based Tourism, Concepts and Experiences in the Northern Region. [in Thai]. 1 st ed. Chiang mai: The Thailand Research Fund.
- Suddan Wisuthilak, Pichet Saipan, Onuma Tepalakul and Teera Sindecharak (2 0 1 3) . **Creative Tourism, Special Area Development Administration for Sustainable Tourism** (Public Organization), September 2013.
- Thanupol, Numchai. (1999). **Ecotourism Management.** [in Thai]. 2nd ed. Chiang mai: School of Tourism Development, Maejo University.

Thammabut, Payom. (2006). **Handout of the elements of tourism.** [in Thai]. Bangkok: Ecotourism Development Institute, Srinakharinwirot University.

Thongma, Weerapon. (2016). **Community Based Tourism: CBT For improving the quality of life of communities in the forest land area.** [in Thai]. Retrieved July 15, 2020, from www.dnp.go.th/fca16/file/i49xy4ghqzsh3j1.doc

Wongwanich, Wanna (1996), **Geography of Tourism.** Bangkok : Department of Geography, Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University

Wuttimatee, Yuwat. (1983). **Principles of Community Development and Rural Development.** [in Thai]. Bangkok: Thaianukrohthai

Nantawan, Sudcheewan, (2008). **Cultural tourism management by community approach.** [in Thai]. Graduate school Chiang Mai University.

Yoopetch, Chanin. (2016). **Development and promotion of tourism resources for Sustainable.** [in Thai]. Sustainable Management of Thai Tourism Resources. Sukhothai Thammathirat Open University